

Pro Edukativní společnost Pavla P. Riese

JOHANA Z ROŽMITÁLA KRÁLOVNA ČESKÁ

TOHO ČASU BEZ HROBU A STÁLE PROKLETÁ

Scénář:

Šárka Horáková Maixnerová

Explikace

Motto:

Osudové světa pohybují se krokem neodolatelným sice, ale nemají spěchu, ba často i cauwati se zdají...

Důvody natáčení

O Johaně z Rožmitála je pramálo informací. A přitom to byla jediná korunovaná česká královna pocházející z domácí šlechty.

Na druhou stranu, je-li už zmiňována, tak v souvislosti s děním politickým, diplomatickým a charitativním. S činnostmi pevnými, řeklo by se.

Z těch několika osamělých informací se skládá žena, která byla svému muži nejen manželkou a milenkou, ale také důvěrným kamarádem a navíc dobrým intelektuálním partnerem. Žena, která má přehled, intuici a navíc odvalu a čest, dokonce i zdravou dávku Machiavelistického umu.

Je to vlastně obraz univerzálního zdravého žentství bez pocuchaných rolí feministických nebo podřadných.

To je sám o sobě velký důvod, natočit o ní dokument.

Ale i ostatní důvody jsou pádné: spolu s Johanou z Rožmitála se ocitáme v období uvědomění si potřeby konsolidace hodnot Evropy, které je nutno uspořádat ze sebezáchovných důvodů: aby se ubránila islamizaci. Tím se dokument historický stává zároveň dokumentem aktuálním.

A dále: dokument je v základní otázce, kterou pokládáme, detektivkou. Hledáme odpověď na otázku, kde je Johana pohřbená.

A nakonec přibyla ještě otázka další: Je Johana opravdu stále prokletá? A co se s tím dá dělat, když historie dávno prokázala, že oprávněné důvody k prokletí poněkud pominuly...

Forma

Postava Johany

Pracujeme s Johanou dvojí. Historickou a současnou.

Historická postava je kostýmovaná, mluví-li, tak výhradně v postsynchronu jazykem Palackého nebo jazykem své doby (v několika málo případech zachovaných listů nebo dedikaci v modlitební knize). Funkce této postavy je zpřítomněním historického období a nepokoje postavy prokleté a bez hrobu. Je to postava našeho špatného svědomí, nepříjemná tím, že se vůbec v záběrech objevuje. Není to duch, ale memento.

Současná Johana představuje všechny její výše jmenované hodnoty v kontextu současnosti. Mluví současným jazykem, se znalostí následných historických souvislostí. Tahle postava nám místy až krutě připomíná naši hloupost a slabost a okoralost, která dovolila Evropě, po pěti staletích, ocitnout se znovu ve stejných problémech.

Vztah historické Johany a současné Johany ve filmu: **současná** vnímá **historickou**, která současnou nevidí, ale jen neznatelně sice, ale bezpečně cítí, že není na scéně už sama. (Je to jen pocit, ale jistý a pro diváka sotva znatelný.) Ty dvě nikdy nevejdou v přímý kontakt. Někdy jen současná naváže na myšlenky té historické.

Emoce

Čtyři tanečníci z uskupení 420People budou v naznačených místech ryzími a jasnými Johaninými emocemi. Není totiž možné a lidské, aby člověk neplakal, nebyl zraněný, agresivní, či jen obyčejně smutný. Do přímého jednání ale nic z toho nepatří. Tanečníci jsou tu Johaninou ryze lidskou stránkou. Někdy přesahují až do pocitu situace nebo emočního stavu věcí nad námi.

„Hraná“ část dokumentu

Je spíše symbolická. Pracujeme s dobovými malbami (lépe s malbami zobrazujícími dobu – dva sněmy, výjezd do bitvy, královský slib, převezení královniných ostatků)

V pěti velkých obrazech je jimi a komparesem z maleb vystupujícím pokryta tzv. hraná část dokumentu. Vyhýbáme se tím finančně nereálným filmovým rekonstrukcím sněmů a bitev. Malby jsem nedávala z důvodu velikosti souboru do scénáře, budou zvláštní přílohou.

Část dokumentární je klasicky zastoupena listinami, dobovým materiálem a komentářem načteným mužským hlasem MO.

Lokace

Mělník – Chrám sv. Petra a Pavla + kostnice + nádvoří mělnického zámku

Extra sekvence – **Vatikán**

Březina – lesní cesta, hrádek Salon,

Rožmitál – hrad a okolí + kostel Starý Rožmitál

Blatná – hrad, obora, dub

Poděbrady – hrad, náměstí

Praha

Staroměstská radnice, věž+ interiér

Dům pánů z Kunštátu, Řetězová ulice včetně sklepení

Pražský hrad, jen exteriér

Náměstí Republiky

Petřín

Kampa

Čtyři Vavřinci (Vyšehrad, Jinonice, Smíchov, Hellichova ul)

Sv. Anna

Kutná Hora – celek, vstupní místnost do audienční síně, Vlašský dvůr + Královská audienční síň

Benešov - torzo kláštera

Kuklov - torzo kláštera

Bezděkov u Březiny – pole za vsí - výjezd Johany s vojskem

Kladsko – chrám, město a podium pod mostem

Španělsko – záběry cest a konce světa (Finestera)

Obraz 1.

Tma, kdekoliv, int. (formálně jsem v Chrámu sv. Petra a Pavla v Mělníce)

<p>Do tmy, která plyne (není to statický záběr tmy chybné práce zařízení), jdou po chvíli kvílení vrtačky titulky.</p>	<p>♪ Ve zvuku je jen ostrý zvuk vrtačky.</p> <p>♪ Mísí se se sílícím hovorem lidí, kteří se snaží odvrátit otvor do údajného hrobu Johany.</p>
--	--

Obraz 2.

Mělník, Chrám sv. Petra a Pavla, int. den

<p>Tmu, pohledem zdola, přetne prudký, oslepující paprsek světla. Když si oko konečně zvykne, vidíme z pohledu několik zvědavě nakukujících lidí do vyvrtané díry, kam se snaží zasunout malou průzkumnou kameru. Do tváří jim ještě vzlíná prach. Za jejich hlavami se rýsuje strop Chrámu sv. Petra a Pavla</p>	<p>♪ Stále jen ruchy improvizovaného hovoru štábu a archeologů, ukončené rázným:</p> <p>Není tu!</p>
--	--

Obraz 3.

Mělník, Chrám sv. Petra a Pavla, int ., den

<p>Za hloučkem lidí, kteří mají hlavy skloněné nad vyvrtaným otvorem a nad monitorem s obrazem kamerky prohlížející hrobku pomalu prochází postava – historická Johana (HJ).</p> <p>Nikdo z přítomných se neotočí, nikdo ji nevidí, nikdo ji neslyší, nikdo nereaguje.</p>	<p>Postsynchron HJ:</p> <p><i>Osudové světa pohybují se krokem neodolatelným sice, ale nemají spěchu, ba často i cauwati se zdají...</i></p> <p>♪ Stále ruch vzrušeného hovoru objevitelů</p>
--	--

Obraz 4.

Mělník, Chrám sv. Petra a Pavla, int., den

HJ projde za zády **hloučku** a dojde až k současné Johaně (**SJ**), která smutně pozoruje počínání **štábu** a **archeologů**. Podívají se na sebe podle pravidla viz. explikace.

SJ rázně vstane – chce ukončit tenhle marný pokus. Chce se vlastně skrýt. Ještě si není vůbec jistá, jestli chce v nějakém dokumentu vystupovat. Vyběhne nahoru na půdu.

♪ Stále jen ruchy lidí, vrzání schodů

Obraz 5.

Mělník, Chrám sv. Petra a Pavla, půda (+tanečníci), int., den

SJ začne mluvit až po chvíli, až se divák zorientuje v prostoru:

Na trámoví jsou **tanečníci**, kteří stojí v mrtvých figurách, které vždy ožíví Johanina slova. V pauzách mezi větami jsou štronzo. Její slova jsou šém.

Použití podobných motivů gest a úšklebků jako v Nebeského Pekle v choreografii na text.

Celá situace je 500 let žitého zapomnění. **Tanečníci** můžou za jejími zády její tvrzení výrazy potvrzovat nebo rozporovat

– například: nejde tu o nezdvořilost zapomnění – ironie (opravdu ne?!)

Odchází a ještě jednou se vrátí a mluví do kamery. (Teď se rozhodla, že vystupovat bude!)

A na konci ještě dodatek, aby bylo jasno. Důstojně odchází po schodech dolů do lodě kostela. Tady poprvé musí být cítit v postoji celého těla, v oblečení, v chůzi, že je to velmi, ale velmi silná žena, která ví, co chce.

Synchron SJ:

Ne. Nejsem tu a ani jinde zatím neodpočívám v pokoji... Nejsem rozezlená, ani zklamaná, ani rozčarovaná nebo smutná...

Za pět desítek staletí jsem na tohle téma našla a zase ztratila všechna slova...

Nejde tu totiž o nezdvořilost „upadnout v zapomnění“... to se stává.

Jenže tenhle typ lidského zapomínání – zapomínání historického – se mění v nepraktickou hloupost.

A nutí lidi dělat stejné chyby.

Nejhorší je po staletí přihlížet stále stejnému zlu a žabomyším pŭtkám a žvanění a pletičaření...

Tohle je na věčnosti nejbezpečnější. Pohled nikoliv zpět, ale na stále stejné teď ... to je desátý kruh pekla!

Johana z Rožmitála, z milosti Boží královna česká, markraběnka moravská, vévodkyně lucemburská a slezská, markraběnka lužická.

Toho času bez hrobu... a stále prokletá.

Obraz 6.

Kostnice, Mělník, int., kdykoliv

<p>Pomalý švenk po byvším lidském. Nejdřív její stín a pak se objeví HJ. Nemluví! Projde a mizí.</p> <p>Vchází SJ jde kolem lebek a kostí, dotýká se jich, hladí je.</p> <p>(tanečníci jsou tu jen jedinou emoci nejednou – strašný, nekonečný smutek – představuji si, jak sedí, hlavy skloněné, přikryté rukama, nehlasně pláčí – jen rychlý dech a otřesy těl)</p> <p>Necháme kostnici jen s tanečníky. Obě Johany jsou pryč. Smutek zůstává.</p>	<p>Postsynchron HJ: <i>Život duchovní řídí se buď rozumem, nebo autoritou. Tudíž buď důmyslem a vědomím, nebo návykem a vírou. Následkem toho v něm panuje buď právo a svoboda, nebo moc a pořádek.</i></p> <p>Synchron SJ: (dořikává, jakoby sama v myšlenkách part HJ a najednou začala mluvit nahlas) Spása lidského pokolení záleží na jejich oboplněném smíření a pronikání do sebe tak, aby rozum požíval autority a autorita, aby byla rozumnou. Násilné ustálení proměn přivodí ztuhlost a ztuhlost smrt. Nezkrocené proměňování zas nedá vzniknou životu. Jde o to najít v tom pohybu rozumný kompromis.</p> <p>Jenže papežská stolice měla zato, že v tuhosti je síla: svobodné zkoumání by ji rozbředlo...</p> <p>Komentář m. o.: Známka středověkosti byla převaha vlády autority v životě duchovním. Nový věk se začal vymáňovat rozumem od autority, začal tedy svobodně zkoumat.</p> <p>Důsledky známe: začalo se upalovat a klesat až na dno. Kdyby byla tehdy papežem Martinem V. přijata tolik debatovaná reforma církve, dějiny světa by šly jiným směrem... a Johana, Jiří a země české také.</p>
---	--

Obraz 7.

Dokumentární rovina, archiválie

<p>Obrázek Johany a všechny dostupné archiválie k její podobě – mince, dobové rytiny – nikoliv však zatím listiny, zatím jen formální stránka osobnosti</p>	<p>Komentář: O Johaně z Rožmitála víme, na to, jak moc se děla v české historii, až ostudně pramálo. Byla druhou ženou Jiřího z Poděbrad a jedinou korunovanou českou královnou pocházející z domácí šlechty.</p>
---	--

Obraz 8.

Zrcadlo. Dvě možnosti: mělnické nádvoří, nebo kdekoliv v int. kavárny

<p>Ideální: Mělnické hradní nádvoří Vidíme si SJ vybírat v krámku se suvenýry zrcátka. Vychází s ním ven. Mluví sama se sebou v zrcadle. Nad ní po ochozu přechází HJ.</p> <p>(pozn. <i>Pokud by vyjednávání s tamními stálo zbytečně moc energie a peněz, odehrála bych to v hezké kavárně.</i>) Prostě SJ je na kávu a vyndá z kabelky zrcátka a maluje se a do toho si povídá sama se sebou.</p> <p>Odchází a Komentář: jí jde do zad, otáčí se ještě, jakoby věděla, o čem se mluví.</p>	<p>Synchron SJ: Co všechno se o mě říkalo, když se tedy ještě o mně mluvilo: Krásná žena Matka Macecha Moudrá žena Marnotratnice Svárlivá Vytrvalá Požehnaná Prokletá Travička Co ústa, to jiná tvář. Znáte to...</p> <p>Komentář m. o.: Z travičství byla opravdu obviněna zlými jazyky spolu s Jiřím. Ti dva měli sprovodit ze světa v roce 1457 Ladislava Pohrobka. Pozdější zkoumání ostatků profesorem Emanuelem Vlčkem, rodákem z Rožmitálu za příčinu úmrtí označilo nějakou formu rychlé leukémie nebo mutaci tehdejšího moru. To by se ale stejně nehodilo do krámu jejím tehdejším nepřátelům. Pomluva to byla dobrá...</p>
---	---

Obraz 9.

Extra sekvence – Vatikán

<p>Požadavek na záběr mimo natáčení: Záběr prázdného vatikánského papežského balkonu, náměstí atd. Na prokletí by byly vatikánské záběry fajn.</p> <p>+ latinský, text obsažen v edici <i>Scriptores rerum Silesiacarum IX</i> (vyd. Hermann Markgraf), Breslau 1874, s. 147-149.</p> <p><i>(poznámka: dobereme-li se do konce natáčení relevantní odpovědi na otázku, zda a jak je možné prokletí zrušit, sem dáme náš úvodní list s otázkami.)</i></p>	<p>Komentář m.o.:</p> <p>A prokletá, prokletá je dodnes. V roce 1465 papežem Pavlem II v jeho velikonočních anatématech.</p> <p>Šlo o klatbu, kterou papežové slavnostně pronášeli každoročně na Zelený čtvrtek. "Tenkrát král Jiří 26. března postaven poprvé v čelo dlouhého a děsného katalogu, i se všemi těmi, kdo by jeho dále přidržeti se a poslouchati chtěli; v pozdějších letech proklínání vedle něho také manželka i děti, zvláště Viktorin. Dále mistr Jan Rokycana i doktor Řehoř z Heimburka zejména.</p>
--	--

Obraz 10.

Mělník, ext., Chrám Petra a Pavla

<p>Chrám zvenčí – dlouhé, klidné záběry chrámu i soutoku a plynutí vody – chtěla tu odpočívat</p>	<p>Komentář: Upřímně...nevíme ani kde je pochována. Nicméně, minimálně tohle chceme zjistit... Pohřbena byla v chrámu Petra a Pavla v Mělníce. Chtěla to tak. Ještě za svého života tomuto chrámu věnovala 1,5 tuny stříbra na přestavbu a monstranci výjimečné umělecké hodnoty. Dne patří k nejcennějším gotickým monstrancím u nás.</p>
---	---

Obraz 11.

Převoz, Březina, ext. velký obraz (+ tanečníci)

Nejdříve jen zatáčka v lese na Březině. Ideál, drobně sněží, nebo prostě cokoli volně plyne, třeba vítr (navazujeme na předešlý obraz plynutí vody)

Zdálky slyšíme hluk **průvodu** – **koně, lidi** – ale nevidíme přes celý Komentář nic. Komentář končí malbou průvodu, přes kterou se teprve začne vylínat **kompars**...

Z malby průvodu vylne **kompars** postavený do stejné figury malby.

Kompars je živý jen dechem a nezbytnými pohyby těl živých lidí – snaha o štronzo. Například koně nedonutíme – prostě minimalistický pohyb.

Mezi jednotlivými figurami průvodu se pohybují **tanečníci**, kteří dodávají jednotlivým postavám Johančiny emoce.

Komentář m.o.:

Ale podle kladského kronikáře Aeluriuse z 15. století, Johaniny ostatky převezl její syn Hynek dva roky po její smrti z Mělníka do Prahy. Proč ale...

Česká historie ví o převozu královny do Prahy a říká dokonce, že byla pohřbena někde na Pražském hradě. Údajně prý za přítomnosti Vladislava Jagellonského. Pokud by tomu tak bylo, logicky by jí položili vedle manžela, krále Jiřího z Poděbrad. Ostatky Johany se však na Pražském hradě nikdy nenašly. A s tou Vladislavovou přítomností je to krajně nepravděpodobné:

Mezi Johanou a Hynkem na jedné straně a Vladislavem na straně druhé, došlo zhruba dva roky před její smrtí k těžkému rozkolu, a to z důvodů nesplnění královského slibu, že se Vladislav ožení z dcerou Johany a sestrou Hynka, Ludmilou. Přestože došlo k zasnoubení, Vladislav si Ludmilu nevzal.

(Zášť z nesplněného slibu byla tak veliká, že podle Geschichtsquellen Hynek s vědomím staršího bratra Jindřicha plánoval vraždu Vladislava a sám se chtěl stát českým králem.)

V čele průvodu jede na koni Hynek (kolem něj je tanečník smutku až do pláče) další tanečník propůjčuje další postavě sebezapření, další hrdinství, další úctu. Tanečníci se prolínají mezi postavami a mohou jim svojí přítomností u jejich těla (na jejich těle – zaklesnutí, atp. ale v kontaktu) měnit emoce.

HJ projde kolem průvodu opět bez dechu a zdánlivého povšimnutí.

Na konci průvodu se loudá **SJ**, pak přidá až ho předejde a dotýká se **Hynka**

SJ jde do kontaktu s komparesem: odstraní větve, která by Hynka mohla škrábnout nebo mu s láskou urovná něco na kabátě. Totéž může udělat i dalším. Klestí jim láskyplně cestu.

Průvod zajde, **SJ** zůstává a okolí za se plyne...ruchy slábnou

Synchron SJ:

Umřít neznamená přestat.

Snad si jen uvyknout toužit jinudy, jinak a po jiném.

I kdybychom naše ostatky donesli až na konec světa, dokud svět nedojde aspoň začátku rozumu, stojíme. V řadě za sebou jak stromy v aleji. Vrostlí a zkamenějí. Mrtví i živi.

Náznak citu: obrátí se k tvářím v průvodu:

Moji tolik milí...

Jde kolem jednotlivých postav a rozpočítává:

mrtvý, živý, mrtvý, živý...

Do kamery:

I kdybychom naše ostatky donesli až na konec světa, živým to neuleví a mrtvé nedovejde k pokoji. Dokud živý člověk nezačne pokorně a laskavě plynout, svět bude kamenět.

Pak přímo k Hynkovi:

Jsi jediný, který ses o mé mrtvé tělo postaral a důstojně. Víím, že jsi mne nemohl položit k otci... snad jednou...

Obraz 12.

Rožmitál, hrad a okolí ext., + kostel Starý Rožmitál int/ext den. (+ tanečníci)

Optimistické záběry neoptimistické současné situace hradu a okolí. Máme tam ten boční portál, vhodný na objevení **SJ** a pak hezké okolí kol rybníka. Záběrům proto bude slušet jaro. Nezdržíme se tu dlouho.

I tady by byli hezcí **tanečníci** – kdyby to časově šlo, nechala bych je opalovat v trávě a být tou nejklidnější emocí – emocí dětské bezstarostnosti.

HJ jen prochází přes potok po kamenech.

SJ se vyhřívá na sluníčku nad rybníkem, něco si píše do zápisníku, ze kterého jí vypadne obrázek Lva z Rožmitála. Milovaného staršího bratra. Lehne si do náručí všech tanečníků, kteří ji kolébají a představuje si ho. Vyznání. Lev byl pro ni po celý život jistota, opora a předobraz Jiřího. Její synchron je vyznání neopakovatelné sourozenecké lásky, lásky ke staršímu bratrovi.(děkujeme Simoně!)

Tady je záběrový přechod – př. Strom v jiný strom na Blatné. A stejné **Johančino** postavení – položení v náruči **tanečníků**.

Komentář:

Byli čtyři: Jaroslav Lev, Protiva, Johanka a Hedvika. Čtyři děti narozené pod sviní hlavu v erbu Jana z Rožmitála. Nevíme kdy, ale víme jistě, že se narodily do dobré rodiny. Jejich otec s jeho bratrem Zdeňkem, byť katolíci, podepsali „stížný list“ proti upálení Jana Husa.

Nicméně, hrady Johančina otce a strýce zůstaly pevnou baštou proti husitům.

Osudy, jak je známe, mívají smysl pro absurditu, když si vezmeme, že se za pár let provdá Johana za jednoho z nich...

Ale ještě je nepokojný čas pokojného dětství.

Synchron SJ: (začátek sy, pokračujeme v dalším obraze v Blatné)

Starší bratr.

Teplo i Bůh a celý svět v jediné osobě.

Jediný možný předobraz všech mužů, kteří kdy přijdou.

Lev...

Nepamatuju si, kdy jsem ho poprvé zaznamenala.

Ale vím jistě, že tady na světě na mě čekal.

A já, když přicházela, znala jsem ho už odjinud. Odněkud z hvězd, z jiné planety...

<p>O co mi jde: v Rožmitálu byla nebyla, spíš na Blatné, tak to obrazově nenápadka spojíme v jedno prostředí, které dává dohromady celý obraz dětství. Děním proto i synchron.</p>	
--	--

Konec ukázky